

Marek BROLA

**„A PAIR OF EYES ; OR MODERN MAGIC” LOUISY MAY ALCOTT JAKO
ODRZUCENIE SZTUCZNOŚCI**

Streszczenie

Louisa May Alcott, urodzona w 1832 r., jest znana zarówno amerykańskiemu, jak i polskiemu czytelnikowi głównie jako autorka słynnych *Małych kobietek* i kilku kontynuacji tejże powieści, a więc jako typowa przedstawicielka sentymentalnej szkoły powieści wiktoriańskiej. Tymczasem niedawne odkrycia amerykańskich badaczy literatury ujawniły kilkadziesiąt gotyckich opowiadań autorstwa Louisy May Alcott, które opublikowała w XIX-wiecznych czasopiśmie amerykańskich pod pseudonimem Ann Barnard. Zarówno tematyka jak i stylistyka owych opowiadań odbiegają znacznie od wiktoriańskich zasad obowiązujących ówczesnych pisarzy, a przede wszystkim pisarki. Czytelnik na próżno będzie się więc doszukiwał w tych opowiadaniach umoralniających wersetów czy gloryfikacji patriarchalnego systemu społecznego XIX-wiecznej Ameryki.

Opowiadanie analizowane w tytule jest przykładem owej antywiktoriańskiej wymowy nieznanego dotąd dorobku literackiego Louisy May Alcott. Główny bohater opowiadania, Max Erdmann, w poszukiwaniu idealnej modelki do swego portretu Lady Makbet zakochuje się w uosobieniu wiktoriańskiej hipokryzji i sztucznego sposobu bycia – w aktorce Agacie Eure. Louisa May Alcott kreśli ironiczny obraz owej miłości, ukazując destrukcyjną moc wiktoriańskiego modelu życia, pdszytego wszechobecnym fałszem. W artykule opowiadanie analizowane jest jednocześnie na kilku płaszczyznach, gdyż Alcott krytykuje tu wiktoriańską hipokryzję, posługując się symboliką teatru i teatralnego zachowania, podpierając się ówczesną modą na quasi-naukowe wyjaśnienia emocjonalnych czy intelektualnych problemów czy wreszcie czerpiąc z bogatej gotyckiej stylistyki. Tam, gdzie w analizie opowiadania natrafiamy na typowo gotycką dwuznaczność i pozorną niejasność, z pomocą przychodzi metodologia badań literackich opracowana przez Jacques'a Lacana, która pozwala wytłumaczyć antywiktoriańską wymowę gotyckiego charakteru twórczości Louisy May Alcott.

Słowa kluczowe : Louisa May Alcott, literatura amerykańska, literatura gotycka, psychoanalityczne badania literackie, literatura kobieca.

Key words : Louisa May Alcott, American literature, Gothic literature, psychoanalytic literature, women's literature.

Urszula NIEWIADOMSKA-FLIS

**ZABURZENIA W PROCESIE ADAPTACJI DO SPOŁECZEŃSTWA NA PRZYKŁADZIE
BOHATERÓW WYBRANYCH POWIEŚCI JOHNA STEINBECKA**

Streszczenie

Celem artykułu jest ukazanie postaci z zaburzeniami osobowościowymi w powieściach Johna Steinbecka *Myszy i ludzie*, *Pastwiska Niebieskie*, *Tortilla Flat* i *Cannery Row*. Elementem kluczowym w analizie literackiej bohaterów jest zastosowanie teorii psychologicznych i socjologicznych. W przypadku omawianych postaci nieudolność procesu adaptacji jest częściej wynikiem zaburzeń osobowościowych jednostek niż negatywnego wpływu

społeczeństwa. Unikanie rzeczywistości jest pierwszym etapem nieprzystosowania – osoby z wadliwym rozwojem osobowym (socjopatia, narcyzm, natręctwa myślowe, osobowości pasywno-agresywne) zniekształcają rzeczywistość tak, aby pasowała do ich potrzeb. Bohaterowie z osobowościami neurotycznymi lub paranoidalnymi nie utrzymują dostatecznego kontaktu z rzeczywistością, a ich wypaczone postrzeganie świata jest spowodowane lękiem i niechęcią do zmiany. Gdy unikanie prawdy jest niewystarczające, postaci muszą zbudować swój iluzoryczny świat, w którym czują się bezpiecznie. Bohaterowie ze skłonnościami psychopatycznymi uciekają do świata fantazji, popychani ekstremalnymi nastrojami. Jednakże rzeczą jednoczącą wszystkich analizowanych bohaterów jest zastosowanie przez nich mechanizmów obronnych, takich jak racjonalizacja, projekcja czy represja, pozwalających na manipulację otoczeniem w celu uzyskania konkretnych korzyści.

Słowa kluczowe : wadliwa adaptacja, społeczeństwo, zaburzenia osobowościowe, powieści Johna Steinbecka.

Key words : maladjustment, society, personality disorders, John Steinbeck's fiction.

Mirosława WIELOSZ

W STRONĘ „MÓRZ SZCZĘŚLIWYCH” : PRZESTRZEŃ METAFORYCZNA W *STANIE OBLĘŻENIA* I *DŻUMIE* ALBERTA CAMUSA

Streszczenie

W artykule podjęto próbę zanalizowania przestrzeni metaforycznej (zwanej również wewnętrzną lub poetycką) w sztuce teatralnej i w powieści, na przykładzie dwóch utworów Alberta Camusa : *Stanu obłączenia* i *Dżumy*. Autorka definiuje przestrzeń metaforyczną jako stanowiącą część przestrzeni wyobrażonej, która w odróżnieniu od przestrzeni przedstawionej nie stanowi bezpośredniego tła wydarzeń. Przestrzeń metaforyczna, będąc subiektywnym wytworem postaci i/lub narratora, a przez to odbiciem osobowości samego autora, skrywa bogactwo zdarzeń, których właściwe odszyfrowanie może być kluczem do odkrywczej analizy tekstu.

Metaforyczne obrazy przestrzeni zostały pogrupowane według zaproponowanego przez Gastona Bachelarda podziału na cztery żywioły, tj. ziemię, wodę, powietrze i ogień. Ziemia jawi się jako hermetycznie zamknięte miasto-więzienie, ponura arena mrocznych wydarzeń, poczekalnia przed gabinetem śmierci. A jednak to Miasto właśnie osadza Camus w roli właściwego bohatera swoich utworów. Powietrze i ogień to żywioły, które poprzez niszczycielskie właściwości stają się sprzymierzeńcami epidemii. I tylko woda jest przestrzenią uprzywilejowaną, szczęśliwą, wolną, ale choć znajduje się w bezpośredniej bliskości Oranu i Kadyksu, dla mieszkańców tych miast pozostaje na długo niedosiężnym rajem utraconym.

Słowa kluczowe : Camus, przestrzeń przedstawiona, przestrzeń wyobrażona, przestrzeń dramatyczna, przestrzeń przywołana, przestrzeń metaforyczna (poetycka), metonimia, personifikacja.

Mots clefs : Camus, espace représenté, espace imaginaire, espace dramatique, espace évoqué, espace métaphorique, métonymie, personnification.

Key words : Camus, represented space, imaginative space, dramatic space, evoked space, metaphorical space, metonymy, personification.

Witold WOŁOWSKI

SOLILOQUE, QUASI-MONOLOGUE, MONOLOGUE

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest ogólnie definicji monologu i solilokwium, dwóch form dyskursywnych często występujących w nowoczesnym teatrze lecz rzadko rozróżnianych w sposób adekwatny w opracowaniach krytycznych.

Monolog i solilokwium zostały wszak dość dobrze rozróżnione już w roku 1991 przez M. Issacharoffa stosującego kryterium nieobecności scenicznej allokutora. Nie odwołując się do prac amerykańskiego badacza, francuska teatrologia podejmuje ten temat jakby od zera pod koniec wieku, usiłując rozróżnić obydwie formy w oparciu o różne inne kryteria (introwersyjność / ekstrawersyjność ; stopień spójności retorycznej, itp.).

Celem pierwszej części artykułu, sięgającej do opracowań z obszaru językoznawstwa (Roulet, Ducrot), analizy dyskursu (Issacharoff, Kerbrat-Orecchioni, Schuerewegen), teatrologii (Pavis, Ubersfeld) i ogólnie poetyki (Bachtin, Cohn), jest zatem przegląd dotychczasowych dokonań teoretycznych i analiza skuteczności stosowanych kryteriów.

W drugiej części pracy przedstawiona teoria zostaje skonfrontowana z konkretnym materiałem dramaturgicznym, monologowo-solilokwialną sztuką F. Billetdoux pt. Femmes parallèles. W wyniku tej konfrontacji możliwe wydaje się nie tylko doprecyzowanie obydwu pojęć, ale także wyodrębnienie kategorii pośredniej : quasi-monologu, który można określić jako dyskurs rzeczywiście wygłoszony (lub tylko w pewnym stopniu wyartykułowany), skierowany do allokutora, którego bliskość i obecność lokutor jedynie podejrzewa lub zakłada, lecz którego de facto nie widzi ani on sam, ani czytelnik / widz ze względu na jego nieobecność "wizualną" w przestrzeni mimetycznej (allokutor może objawiać swoją niepełną obecność poprzez czynności niewerbalne postrzegane np. słuchowo przez lokutora : pukanie do drzwi).

Istotnym dla definicji monologu jest także zupełnie nie brany pod uwagę czynnik zdolności allokutora do interakcji słownej lub świadomej interakcji kinezyčno-gestycznej (np. z artystycznego punktu widzenia, mówienie do Boga, czy mówienie w obecności niemowlęcia nie jest tym samym, co mówienie w obecności dorosłego człowieka o kompletnych zdolnościach komunikacyjnych).

Praca zwraca poza tym uwagę na rozróżnienie dyskurs myślny vs dyskurs rzeczywiście wygłoszony (na poziomie świata przedstawionego), rozróżnienie rzadko badane w tekstach dramatycznych, a odgrywające pewną rolę, jak tego dowodzi analizowany materiał.

Słowa kluczowe : monolog, quasi-monolog, solilokwium, dialog, dramat, teatr, François Billetdoux.

Mots clefs : monologue, quasi-monologue, soliloque, dialogue, drame, théâtre, François Billetdoux.

Key words : monologue, quasi-monologue, soliloquy, dialogue, drama, theatre, François Billetdoux.

Arkadiusz KOSELAK

QUELLE HONTE ! ALE WSTYD ! OBSERWACJE SEMANTYCZNE NA TEMAT WYRAŻENÍ HONTE ET WSTYD

Streszczenie

Przyjmując, że języki interpretują świat na różne sposoby, należy się spodziewać, że również

uczucia są konceptualizowane różnie, w zależności od języka. Autor artykułu proponuje analizę pól francuskiej honte i polskiego wstydu oraz ich derywatów, w celu uchwycenia podobieństw i różnic w sensie i w używaniu tych leksemów. Analizowane leksemy zebrano w dwie grupy. W obydwu językach najpierw zanalizowano wyrażenia opisujące honte i wstyd odczuwane, a następnie wyrażenia używane jako oceny. Analizy pokazują, że język polski dysponuje dużo bogatszym zasobem środków do wyrażania doświadczenia wstydu, pozwalającym na dodatek wyróżnić trzy różne rodzaje tego uczucia, niż język francuski do opisanego doświadczenia honte. Prowadzi to do stwierdzenia, że wstyd wydaje się być uczuciem ważniejszym dla osób polskojęzycznych, niż honte dla osób francuskojęzycznych. Jeśli chodzi o wyrażenia-oceny, to funkcjonują one podobnie w obu językach.

Słowa kluczowe : *honte*, *wstyd*, wyrażenia-uczucia, wyrażenia-oceny, eksplikacje słowne.
Mots clefs : *honte*, *wstyd*, expressions expérientielles, expressions-jugements, explications verbales.

Key words : *honte*, *wstyd* (shame), experiential expressions, expression-judgements, verbal explanations

Paulina MAZURKIEWICZ

STUDIUM RELACJI SEMANTYCZNYCH LEKSEMU *RODZINA* W JĘZYKU POLSKIM I LEKSEMU *FAMILLE* W JĘZYKU FRANCUSKIM NA PODSTAWIE TEKSTÓW JANA PAWŁA II

Streszczenie

Niniejszy artykuł jest próbą analizy relacji hiperonimicznych i meronimicznych słowa rodzina/famille w niektórych tekstach Jana Pawła II. Biorąc pod uwagę porównawczy aspekt polsko-francuski, autorka stara się odpowiedzieć na pytanie w jak ten leksem jest kategoryzowany i jakie są składniki specyfikujące jego znaczenie. Artykuł stanowi również studium konstrukcji składniowych, w których powyższe relacje semantyczne są wyrażone.

Słowa kluczowe: rodzina, hiperonim, hyponim, holonim, meronim.
Mots clefs : famille, hyperonyme, hyponyme, holonyme, méronyme.
Key words: family, hypernym, hyponym, holonym, meronym.

Katarzyna WOŁOWSKA

VALORISATION PARADOXALE DANS LA PERSPECTIVE DE LA SEMANTIQUE ARGUMENTATIVE FRANÇAISE

Résumé

L'article se concentre sur le problème des évaluations dans les paradoxes et, plus particulièrement, sur le renversement, propre aux énoncés paradoxaux, des valeurs *positive* et *negative* associées conventionnellement aux mots de la langue. La perspective théorique adoptée est celle de l'Argumentation dans la Langue (ADL) qui, en privilégiant la dimension argumentative du discours, rend compte des enchaînements discursifs prévisibles pour des mots et des énoncés. La théorie des « blocs sémantiques », la dernière variante de l'ADL, permet d'expliquer le mécanisme argumentatif des paradoxes en utilisant de façon systématique les concepts d'*enchaînements linguistiquement doxaux* (ELD) et *paradoxaux*

(ELP) : en simplifiant les choses, le paradoxe apparaît là où le ELD se trouve remplacé par un ELP. Un tel mécanisme argumentatif est à observer aussi au niveau des évaluations : le renversement résulte ici du remplacement de la valeur positive, associée conventionnellement à l'un des arguments, par une valeur négative (ou *vice versa*), alors que l'autre argument garde sa valeur doxale.

Słowa kluczowe: paradoks, argumentacja, nawiązanie, wartościowanie, semantyka.

Mots clés: paradoxe, argumentation, enchaînement, évaluation, sémantique.

Key words: paradox, argumentation, link, evaluation, semantics.

Magdalena SOWA

JAK KSZTAŁTOWAĆ KOMPETENCJĘ INTERKULTUROWĄ UCZNIÓW W TRAKCIE LEKCJI JĘZYKA FRANCUSKIEGO ?

Streszczenie

Tematem niniejszego artykułu jest bardzo aktualny we współczesnej dydaktyce języków obcych problem nauczania interkulturowego. Wychodząc z założenia, że język jest nośnikiem kultury, a ta z kolei zakorzeniona jest w języku, nie można pominąć nauczania treści kulturowych w procesie nauczania/uczenia się języka obcego. Tu jednak pojawia się problem jak zdefiniować elementy kulturowe, które powinny znaleźć się w programach nauczania języków obcych. Ponieważ definicja i selekcja treści kulturowych nie gwarantuje jeszcze rozwijania kompetencji kulturowej, jako niezbędnej składowej całościowej kompetencji komunikacyjnej, należy zastanowić się nad konkretnymi formami kształtowania tego typu sprawności, które z kolei pozwolą stwierdzić czym właściwie jest (czy powinna być) owa kompetencja kulturowa.

Rozważając różne koncepcje nauczania treści kulturowych wg typologii J.-M. Defays, autorka tworzy pewnego rodzaju listę kryteriów, które pozwolą jej przeanalizować najnowsze podręczniki do nauki języka francuskiego jako obcego pod względem obecności/nieobecności elementów kulturowych. Szczegółowa analiza pięciu podręczników ma na celu określić nie tylko zawarte w nich treści kulturowe, ale przede wszystkim przebieg i sposób kształtowania kompetencji kulturowej w języku francuskim polskich uczniów na poziomie początkującym.

Słowa kluczowe: kompetencja interkulturowa, treści kulturowe, nauczyciel, uczeń, podręcznik.

Mots clefs: compétence interculturelle, contenu culturel, enseignant, apprenant, méthode/manuel.

Key words: cultural competence, cultural elements, teacher, student, student's book.

Urszula PAPROCKA-PIOTROWSKA

ZJAWISKA GRANULACJI INFORMACJI CZASOWEJ ORAZ RUCHU REFERENCYJNEGO W TEKSTACH NARRACYJNYCH POLSKICH UCZNIÓW JĘZYKA FRANCUSKIEGO JAKO OBCEGO (POCZATKUJĄCYCH I ŚREDNIOZAAWANSOWANYCH).

Streszczenie

Artykuł jest rozwiniętą i poszerzoną refleksją nad problemami wewnętrznej organizacji tekstu narracyjnego. W oparciu o zjawisko tzw. granulacji (*granularité*) oraz tzw. ruchu

referencyjnego (referential movement) tekst stara się odpowiedzieć na pytanie jak trzy – możliwe do wyróżnienia w analizie - warstwy tekstu: podział na wątek główny i tło, zmiany na poziomie domen referencyjnych oraz stopień granulacji, współistnieją w tekstach tworzonych przez uczących się języka obcego (tu: polskich licealistów uczących się języka francuskiego) oraz jakie między nimi zaobserwować można zależności. Tekst oparty jest na podłużnych badaniach empirycznych.

Słowa klucze: narracja, granulacja, ruch referencyjny, akwizycja języka obcego.

Mots clefs : narration, granularité, mouvement référentiel, acquisition d'une L2.

Key words: narrative, granularity, referential movement, second language acquisition.